

Rozwój dorobku naukowego w tematyce opieki naprzemienniej

Od lat 70-tych XX wieku trwają badania oraz obszerne prace naukowe wokół zagadnień związanych z opieką naprzemienną. Poniżej przedstawiamy przełomowy dorobek naukowy i publikacje.

Prof. Wassilos E. Fthenakis

W połowie lat 1970-tych potrzeby dzieci stały się przedmiotem zainteresowania i naukowej analizy. Psycholog dziecięcy z Monachium Prof. Wassilos E. Fthenakis pisze w swoich opracowaniach nawet o renesansie badań nad dziećmi. Do tamtego czasu więź matki z dzieckiem uchodziła za niepodważalny dogmat, a tygodnik der Spiegel zatytułował jedno ze swoich wydań z roku 1980 „**Pożegnanie mitu przywiązania do matki**“ udostępniając tym samym po raz pierwszy szerokiej publiczności w krajach niemieckojęzycznych wyniki międzynarodowych badań naukowych w tym zakresie. Przedmiotem wspomnianych badań naukowych nie była wyłącznie tematyka przywiązania dziecka do matki lecz również rola ojca w wychowaniu dzieci. „**Na nowo zdefiniować rolę ojca**“ brzmiał tytuł wywiadu z Prof. Fthenakis.

Wniosek: Po raz pierwszy zaprezentowano obszerne wyniki prac naukowych, które potwierdziły, że ojcowie są tak samo ważni dla zdrowego rozwoju swoich dzieci co matki.

Dr. Robert Bausermann

Nastąpiły liczne studia naukowe, przede wszystkim w USA i Kanadzie, ponieważ w tych krajach udostępnione były odpowiednie środki naukowe. W roku 2002 Robert

Bausermann opublikował obszerną **meta-analizę** 33 prac naukowych. Wynikiem centralnym było, że dzieci które mają intensywny kontakt z ojcami, wykazują mniej zaburzeń i niepożądanych zachowań i mają mniej zaburzeń emocjonalnych. Oprócz tego dzieci z intensywnym kontaktem z ojcami mają lepsze wyniki w szkole w porównaniu z dziećmi, które nie miały intensywnego lub nie miały wcale kontaktu z ojcem.

Dwa dalsze wnioski prac Dr Bausermann'a są szczególnie do podkreślenia:

1. Zadowolenie matek ze współpracy z ojcem, który angażuje się w wychowanie dzieci, było znacznie wyższe niż w przypadku sprawowania opieki wyłącznie przez matkę w modelu rezydencji dzieci przy matce a kontaktach ojca i określeniu miejsca zamieszkania dzieci tylko u matki.

2. Przy średnio ukształtowanej częstotliwości kontaktów ojca ze swoimi dziećmi w przestarzałym modelu weekendowych tzw. widzeń ojca, potencjał wzajemnego konfliktu rodziców względem siebie był najwyższy w porównaniu do innych alternatywnych modeli sprawowania opieki po rozstaniu rodziców.

Wniosek: Po raz pierwszy pojawiły się obszerne naukowe dowody na to, że określenie miejsca zamieszkania dzieci przy matce i sprawowanie opieki głównie przez tzw. pierwszoplanowego rodzica, którym jest zazwyczaj matka (model jednego miejsca zamieszkania) jest dla dzieci raczej obciążającą formą sprawowania opieki.

Dr Thoroddur Bjarnason i Arsaell M. Arnarsson

W roku 2011 naukowcy z Islandii Thoroddur Bjarnason i Arsaell M. Arnarsson opublikowali pracę naukową obejmującą wiele krajów, na próbie 200.000 dzieci z rodzin rozwodowych z 36 krajów, której przedmiotem była komunikacja dzieci z rodzicami. Wynikiem tych badań naukowych były wnioski, że dzieci które są wychowywane przez rodziców we formie opieki naprzemiennej (model podwójnej rezydencji), mają mniej konfliktów ze swoimi rodzicami niż dzieci, które zamieszkują tylko u jednego rodzica.

Wniosek: Problemy komunikacyjne pomiędzy rodzicami w modelu opieki naprzemiennej są znacząco mniejsze niż u rodziców, których dzieci zamieszkują tylko z jednym z rodziców a drugi rodzic ma kontakty.

Dr Malin Bergström

Zespół naukowców ze Szwecji wokół Malin Bergström bazując na ankietach przeprowadzonych na grupie 167.000 uczennic i uczniów w wieku 12-15 lat doszedł w swych pracach naukowych z roku 2012 do wniosków, że dzieci które mieszkają ze swoimi rodzicami w sposób naprzemienny w modelu podwójnej rezydencji, wykazują znacznie mniejsze ryzyko zaburzeń psychosomatycznych, mają mniej problemów psychiatrycznych, są mniej depresywni, mają wyższą jakość życia niż dzieci, które zamieszkują tylko z jednym rodzicem. Wyniki te potwierdziły się dalszych pracach naukowych Dr Bergström opublikowanych w latach 2014 i 2015.

Wniosek: Z wszelkich dostępnych form sprawowania opieki nad dziećmi po rozwodzie, model opieki naprzemiennej daje dzieciom najlepsze szanse rozwoju na przyszłość.

Sondre Aasen Nilsen

Zespół naukowców z Norwegii wokół Pana Nilsen'a w roku 2012 przebadał i podsumował ankiety 7.707 młodocianych osób z roczników 1993 – 1995 pod względem różnych czynników. Konkluzją tych badań jest wniosek, że młodociani, którzy zamieszkiwali ze swymi rodzicami w modelu opieki naprzemiennej, mieli taki sam poziom rozwoju jak młodociani, których rodzice żyli ze sobą wspólnie pod jednym dachem. W niektórych obszarach natomiast dzieci, które wychowywały się u swoich rodziców w modelu opieki naprzemiennej, rozwinęły się nawet lepiej niż ich rówieśnicy którzy zamieszkiwali z nierozwiedzionymi rodzicami wspólnie pod jednym dachem. Wyniki te były niezależne od płci i sytuacji ekonomicznej. W przeciwieństwie do tego młodociani, którzy wychowywali się i zamieszkiwali tylko z jednym rodzicem, wykazywali znacznie większe wskaźniki obciążenia i sytuacji stresowych.

Wniosek: Również po upływie dłuższego czasu obserwowalny jest i daje się udowodnić naukowo znacznie pozytywniejszy rozwój dzieci żyjących w modelu

podwójnej rezydencji (opieka naprzemienna), które to dzieci nie odróżniają się od rówieśników żyjących z nierozbitych rodzinach.

Już ten mały wybór międzynarodowej literatury naukowej pokazuje niezależnie od kraju i narodowych czy lokalnych wpływów w sposób powtarzający się, że dochodzimy do tych samych wniosków: Dobrostan zarówno dzieci jak i ich rodziców jest znacznie wyższy w modelu opieki naprzemiennnej niż w modelu opieki sprawowanej tylko przez jednego rodzica.

Prof. Dr. Hildegund Sünderhauf

W krajach niemieckojęzycznych tematyka opieki naprzemiennnej stała się głośna za sprawą dyskusji zainicjowanej w roku 2013 poprzez publikację opracowania „Opieka naprzemienna: Psychologia – Prawo – Praktyka“ Pani Prof. Dr. Hildegund Sünderhauf. Przedstawiła ona wyniki 45 międzynarodowych prac naukowych wokół tematu opieki naprzemiennnej, naświetliła prawne aspekty opieki naprzemiennnej w Niemczech i innych krajach i wskazała na praktyczne aspekty jak można dopasować opiekę naprzemienną rodziców zgodnie z potrzebami dzieci. Opracowane przez Prof. Sünderhauf 900-stronicowe kompendium stanowi jak dotychczas najobszerniejszy zbiór informacji i odkryć naukowych wokół problematyki opieki naprzemiennnej w krajach niemieckojęzycznych. W tym opracowaniu zostały obalone najczęściej dotychczas występujące uprzedzenia zakotwiczone zarówno w niemieckim kodeksie rodzinnym jak i w naukowy sposób obalone argumenty, które dotychczas były

forowane w publicznej dyskusji wokół tematu opieki naprzemiennnej, a których używano przeciwko szerokiemu wprowadzeniu modelu opieki naprzemiennnej do systemu prawnego.

W formie kompaktowej Prof. Dr. Hildegund Sünderhauf opublikowała opracowanie na temat „Uprzedzenia wobec modelu opieki naprzemiennnej: Co jest prawdą, a co nie”.

Wniosek: Funkcjonująca opieka naprzemienna i dobrobyt dziecka wcale nie wymagają założenia „dobrej” czy też szerokiej komunikacji rodziców, lecz mogą z powodzeniem być stosowane w myśl równoległego rodzicielstwa, dopóki jeden z rodziców nie będzie aktywnie działać przeciwko drugiemu rodzicowi.

Opieka naprzemienna może przyczynić się do deeskalacji konfliktu rodziców względem siebie. Wyniki międzynarodowych badań potwierdzają znaczną korzyść opieki naprzemiennnej w porównaniu do opieki sprawowanej tylko przez jednego rodzica. Opieka naprzemienna pod żadnym względem nie jest gorsza od opieki w wykonaniu tzw. pierwszoplanowego rodzica, natomiast opieka naprzemienna jest w wielu punktach, przede wszystkim pod względem zdrowia i rozwoju dziecka korzystniejsza dla dziecka w porównaniu do tradycyjnego modelu opieki w wykonaniu pierwszoplanowego rodzica.

Z uwagi na brak jednoznacznego określania opieki naprzemiennnej w systemie prawnym wielu krajów, wymagane jest stworzenie odpowiednich ram i regulacji prawnych, by opieka naprzemienna stała się praktykowna.

Prof. Linda Nielsen

W roku 2013 Linda Nielsen, pochodząca ze Stanów Zjednoczonych Profesorka w dziedzinie psychologii młodzieży i psychologii wychowania przedstawiła szerokiej publiczności świata naukowego [podsumowanie 40 międzynarodowych prac naukowych](#). Zarówno w tej jak i późniejszych pracach naukowych autorka skoncentrowała swoje badania na poziomie konfliktu rodziców, którzy sprawowali opiekę naprzemienną, w myśl pytania czy rodzice od początku byli między sobą zgodni co do sprawowania opieki nad swoimi dziećmi w modelu opieki naprzemiennnej.

Wniosek: Wynik był jednoznaczny: Również w wypadku silnego konfliktu występującego pomiędzy rodzicami i również wówczas gdy jeden z rodziców odrzucał początkowo sprawowanie opieki nad wspólnymi dziećmi w modelu opieki

naprzemiennej, zarówno dzieciom jak i ich rodzicom później w trakcie sprawowania opieki naprzemiennej działa się lepiej, niż w przypadku sprawowania opieki tylko przez pierwszoplanowego rodzica. Poziom konfliktu ulegał sukcesywnej redukcji w na przełomie czasu.

W roku 2017 Prof. Nielsen badała tezę, jak konflikt rodzicielski, wspólna odpowiedzialność rodzicielska oraz ustalenia sprawowania opieki nad dziećmi wpływają na siebie i przeprowadziła badania naukowe na bazie 54 wcześniejszych badań z ostatnich 30 lat. Z tej pracy wypływa 10 zaskakujących wniosków na temat wspólnego sprawowania opieki po rozstaniu się i/ lub rozwodzie rodziców [i] :

1. We wszystkich 54 pracach naukowych – sytuacje, (prócz wypadków kiedy dzieci musiały być chronione już wcześniej jeszcze przez rozstaniem rodziców) dzieci w przypadkach ustaleń opieki naprzemiennej wykonywanej przez rodziców wykazywały lepsze wyniki niż dzieci nad którymi opiekę sprawował pierwszoplanowy rodzic.
2. Małe dzieci oraz niemowlaki w wypadku wspólnego sprawowania opieki przez rodziców nie wykazywały gorszych wyników niż dzieci nad którymi opiekę sprawował tylko pierwszoplanowy rodzic.
3. Również w przypadku występowania konfliktu między rodzicami, dzieciom w modelu opieki naprzemiennej zasadniczo, pod względem wielu kryteriów tzw. „dobra dziecka” dzieciom powodziło się lepiej niż w przypadku sprawowania opieki tylko przez jednego tzw. pierwszoplanowego opiekuna.
4. Również w przypadku uwzględnienia dochodów rodziny wyniki przemawiają za stosowaniem opieki naprzemiennej.
5. Rodzice, którzy stosowali model opieki naprzemiennej, nie wyróżniali się wcale mniejszym poziomem konfliktu czy lepszą relacją wzajemną od rodziców u których stosowano model opieki w wykonaniu tylko pierwszoplanowego rodzica.
6. Wielu rodziców, którzy obecnie stosują wspólne naprzemienne wychowanie dzieci po rozstaniu się, nie podjęli tej decyzji pierwotnie dobrowolnie.
7. Dzieciom, które są narażone na trwający, intensywny wzajemny konflikt rodziców względem siebie, również konflikt fizyczny, w przypadku stosowania opieki naprzemiennej nie wiedzie się gorzej niż w przypadku stosowania opieki w wykonaniu tylko tzw. pierwszoplanowego rodzica.
8. Utrzymanie silnych więzi do obojga rodziców w przypadku stosowania opieki naprzemiennej kompensuje szkody wywoływane obciążeniem dzieci wzajemnym konfliktem rodziców względem siebie i złe relacje rodzic-rodzic.
9. W modelu opieki naprzemiennej rodzice opierają się częściej na tzw. oddokowanym, zdystansowanym lub na tzw. równoległym wychowaniu swoich dzieci niż rzeczywiście osiągają wspólnie w myśl co-parenting-u i ścisłej współpracy.
10. Nie ma żadnego opracowania naukowego, które wykazałoby wyniki, które dają przypuszczać, że dobrostan dzieci, których rodzice uwikłali się w ostre konflikty prawne lub sądowe, byłby gorszy, od tych dzieci, których rodzice nie mieli żadnych lub nieznaczne konflikty na tle sprawowania opieki nad dziećmi po rozstaniu się.

Artykuł można przeczytać w pełnym tekście w tłumaczeniu na j. niemiecki na stronie www.doppelresidenz.org.

W roku 2018 Nielsen poświęciła swoją uwagę tezie dowodowej, jakie oddziaływanie na sytuację dzieci ma dochód rodziny lub konflikt rodziców [iii]. Częściowe tłumaczenie znajduje się na stronie www.doppelresidenz.org [iv]. W tym celu analizie badawczej zostało poddanych 60 prac naukowych, co stanowi największą, dotychczas uwzględnioną liczbę. W modelu opieki sprawowanej tylko przez jednego rodzica wyniki okazały się być w każdym przypadku gorsze. Model opieki naprzemiennej we wszystkich pracach okazał się być lepszy. Zauważyć należy również: że stosunek dzieci do ich rodziców i krewnych w przypadku opieki naprzemiennej był we wszystkich badanych przypadkach lepszy niż w modelu opieki sprawowanej tylko przez pierwszoplanowego opiekuna.

Wniosek: Zostało szeroko udowodnione, że potwierdzone lepsze wyniki w zakresie dobrostanu dzieci w przypadku opieki naprzemiennej są niezależne od czynnika konfliktu czy też dochodu rodziny. Tym samym teza, że konflikt rodziców w przypadku stosowania opieki naprzemiennej mocniej obciąża dzieci, została obalona. Jest dokładnie odwrotnie. Opieka naprzemienna redukuje konflikt rodziców.

[i] Linda Nielsen, 10 surprising findings on shared parenting after divorce an separation, <https://ifstudies.org/blog/10-surprising-findings-on-shared-parenting-after-divorce-or-separation>

[ii] <https://www.doppelresidenz.org/page/blogposts/zehn-erstaunliche-erkenntnisse-ueber-gemeinsame-elternschaft-nach-trennung-und-scheidung-13.php>

[iii] Linda Nielsen (2018), Joint versus sole custody: Outcomes for children independent of family income or parental conflict, *Journal of child custody*, <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/15379418.2017.1422414>

[iv] <https://www.doppelresidenz.org/page/blogposts/60-studien-doppelresidenz-vs.-residenzmodell-ergebnisse-sprechen-unabhaengig-vom-familieneinkommen-oder-elterlichen-konflikt-fuer-die-doppelresidenz-25.php>

Prof. William Fabricius

Już w roku 2007 profesor Fabricius opublikował długoterminowe badania psychologiczne w zakresie psychicznego zdrowia dzieci po rozstaniu się rodziców [i].

badaniom poddane zostały tezy jak czas spędzony wspólnie z ojcem wpływa na dzieci i jak w stosunku do tego rozwijają się konflikty pomiędzy rodzicami.

Wynik: Im więcej czasu dzieci spędzały z obojgiem rodziców, tym lepiej rozwijała się, niezależnie od poziomu konfliktu, więź dzieci z ojcem. Ten wynik dał się udowodnić nawet 5 lat po rozstaniu się rodziców. Można stwierdzić, że konflikt pomiędzy rodzicami małał, im więcej czasu dzieci spędzały z ojcami.

W roku 2016 prof. Fabricius opublikował pracę naukową [iii], która zajmowała się tezą uważaną często za kontrowersyjną i trudną, czy małe dzieci a nawet niemowlaki po rozstaniu się rodziców mogą nocować u swoich ojców i jak takie nocowania dzieci oddziałują na bardzo młode dzieci. Wykazano, że więcej czasu spędzonego z ojcem polepsza relacje dziecka do obojga rodziców i to niezależnie od tego, czy sprawowanie opieki w taki sposób odbywa się dobrowolnie czy jest wynikiem decyzji sądowej. Te same efekty są widoczne i dały się udowodnić nawet po 5 latach od rozstania się rodziców.

Wniosek: niezależnie od wieku i poziomu konfliktu pomiędzy rodzicami, dzieci mają lepszy dobrostan, również małe dzieci i niemowlaki, w przypadku stosowania zrównoważonego podziału opieki pomiędzy rodziców. Ten efekt daje się udowodnić w niezmiennym stanie nawet po wielu latach. Wyniki te wykazane również u innych naukowców prowadzą do nowej oceny dotychczasowych twierdzeń i ocen w temacie nocowania niemowlaków i małych dzieci u ojców.

[i] William Fabricius, Linda Luecken (2007), Postdivorce living arrangements, parent conflict, and long-term physical health correlates for children of divorce. 2007

[ii] William Fabricius, Goo Woon Suh (2016), Should Infants and Toddlers Have Frequent Overnight Parenting Time With Fathers? The Policy Debate and New Data, Psychology, Public Policy, and Law © 2016 American Psychological Association 2017, Vol. 23, No. 1, 68–84, <http://psycnet.apa.org/buy/2016-56883-001>

Dr. Richard Warshak

Na bazie ponad 50 międzynarodowych badań, które prowadzą do bardzo zbliżonych wyników i wniosków, renomowany psycholog dziecięcy Richard Warshak, University of Texas, USA we współpracy z 110 uznanymi naukowcami i praktykami z całego świata przedstawił w roku 2014 **Raport na temat aktualnego stanu debaty naukowej** w

tematyce sprawowania opieki nad dziećmi po rozstaniu rodziców z uwzględnieniem różnych przedziałów wiekowych.

Zgodnie stwierdzono (tłumaczenie na j. polski przez autora tego przekładu):

1. Nad dziećmi wszelkich przedziałów wiekowych, również małymi dziećmi, w przypadku rozstania rodziców, powinny sprawować opiekę wspólnie oboje rodziców.
2. Leży w interesie małych dzieci, że oboje rodzice dzielą się wychowaniem swych dzieci w taki sposób, że małe dziecko zachowuje wyważony i odczuwalny kontakt do obojga rodziców.
3. Zasadniczo naukowcy na podstawie swoich prac naukowych popierają możliwie zrównoważony podział opieki pomiędzy oboje rodziców. Na bazie teorii rozwojowej oraz empirycznych wniosków należy uznać za potwierdzone, że niemowlaki rozwijają więź do obojga rodziców i dłuższa nieobecność jednego z rodziców w życiu małego dziecka zagraża utrzymaniu więzi rodzic-dziecko. Aby utrzymać u dzieci z tzw. rodzin rozbitych możliwość dobrych i trwałych więzi do obojga rodziców, naukowcy zalecają obojgu rodzicom spędzania ze swymi dziećmi tak dużo czasu jak tylko możliwe. Rodzice powinni wyzbyć się uprzedzeń wobec opieki naprzemiennej i równomiernego możliwie połowicznego podziału czasu opieki na każdego z rodziców, jeśli tylko jest to dla obojga rodziców praktycznie możliwe.
4. Aktualne wyniki badań naukowych w tematyce nocowania małych dzieci u swoich ojców dochodzi do wniosków, że dla małych dzieci (młodszych niż 4 lata) jest korzystne, aby nocowały u obojga rodziców, zamiast stale spędzać noc tylko w domu u jednego rodzica. Autorzy są przekonani, że teoretyczne i praktyczne rozważania nad korzyścią nocowania dzieci w większości przypadków są bardziej przekonujące niż obawy, że nocowania małych dzieci u ich ojców mogłyby narazić ich rozwój. Praktyczne aspekty funkcjonowania rodziców w sytuacjach życiowych należy uwzględnić podczas kształtowania konkretnych ustaleń opiekuńczych.
5. Ustalenia opiekuńcze, które regulują kontakt jednego z rodziców na poziomie jedynie 6 dni w miesiącu i powodują, że dzieci czekają więcej niż tydzień na ponowny kontakt z drugim rodzicem, obciążają znacznie więź rodzic-dziecko. Powyższy model ograniczonych kontaktów z dzieckiem osłabia podstawy fundamenty więzi rodzic-dziecko. Pozbawia dzieci kontaktu i relacji z rodzicem, które większość z dzieci chciałaby mieć z obojgiem rodziców. Badania naukowe opierają się na rozwoju zakodyfikowanego i stanowionego prawa by umożliwić dzieciom spędzanie maksymalnej ilości czasu z obojgiem rodziców. Jest to

decydujące szczególnie dla małych dzieci, dla których wymaga się stworzenia solidnej więzi ojciec-dziecko i zapewnienia bezpieczeństwa utrzymania tych więzi. Zamiast utrudniać ojcom ich zaangażowanie w dzieci i obkładać je wysokimi przeszkodami, społeczeństwo powinno zachęcać ojców do przejmowania bezpośredniej i zaangażowanej roli w życiu swych dzieci.

6. Żadne z badań naukowych nie potwierdza, aby odkładać czasowo regularny udział obojga rodziców w życiu swoich małych dzieci. Utrzymanie więzi dzieci do obojga rodziców jest ważnym kryterium przy opracowywaniu ustaleń w zakresie sprawowania opieki. Prawdopodobieństwo utrzymania więzi jest najwyższe, gdy okres rozłąki pomiędzy każdym rodzicem a dzieckiem jest zredukowane i każdy z rodziców ma zapewniony odpowiedni czas sprawowania opieki.
7. Zalecenia autorów nadają się z reguły dla większości dzieci i większości rodziców. To że istnieją niekiedy przypadki rodziców, którzy wykazują znaczne deficyty wychowawcze, zaniedbują swoje dzieci, źle traktują czy wręcz maltretują dzieci, przed którymi dzieci czasami muszą być chronione co zdarza się nawet w nierozbitych rodzinach poprzez odebranie dziecka od rodziców, nie może prowadzić do tego, że ewentualne praktyczne regulacje opiekuńcze dla większości dzieci z rodzicami po rozwodzie orientują się na patologicznych przypadkach rodziców zaniedbujących swe dzieci.

Wniosek: Z uwagi na pozytywny wpływ opieki naprzemiennej na małe dzieci, dzieci powyżej 4 roku życia i młodocianych stwierdzonej na podstawie przeprowadzonych przez naukowców badań, które znalazły ujście w globalnym raporcie podsumowującym wspólnoty międzynarodowych naukowców, należy założyć przeważającą przewagę opieki naprzemiennej dla dobrostanu dzieci po rozstaniu rodziców w porównaniu do modelu opieki sprawowanej tylko przez jednego rodzica.

Der International Council on Shared Parenting (ICSP)